

Соколёнок

3/2013

КЪДРЧЫГЪА

РЕСПУБЛИКАНЫ ЯШЛАР УЧУН ЭКИ АЙДА БИР ЧЫГЪАГЪАН ЖУРНАЛЫ

НАВРУЗ

Бириси:

Бу уйлер арив уйлер,
Ичинде алтын чюйлер.
Ассаламу алайкум,
Танг яхшы болсун, гьейлер,
Гьаза навруз гюню мубарак.

Барысы да:

Гьаза навруз гюню мубарак,
Шатман, шатман,
Навруз гюню мубарак!

Бириси:

Навруз эте гелгенбиз,
Бу гюнюю байрам этип,
Шюкюр болсун аллагьгьа,
Кьутулдукь язгьа етип!
Гьаза навруз гюню мубарак!

Барысы да:

Гьаза навруз гюню мубарак,
Шатман, шатман,
Навруз гюню мубарак!

Анвар Гъажиев

Къумукъ тюз

Къумукътюз –
Бир уллу тепси,
Авур, алтын къулакълы,
Уъстюнде – эт, экмек, айран,
Айланасы – къонакълы.

Къумукътюз –
Бир агъач къомуз,
Къыллары кѣп чююнден,
Гъар къылын бир созуп этген
Юрекдеги тююнден.

Къумукътюз –
Бир битмейген йыр,
Къазакъ эрлер башлагъан.
Къылыч булан язылгъан
Тавлардагъы ташлагъа.

Къумукътюз –
Бир чабагъан ат,
Будай йимик боз яллы,
Туягъындан чыкъгъан отлар
Къызарта яшыл талны.

Къумукътюз –
Мени яшлыгъым,
Гѣзлю чытдан гѣлеги,
Къолунда тал шувшуву,
Къойнунда – гѣк кюреге.

Къумукътюз –
Чачакълы хали,
Чакъдан алгъан иренки,
Чалыв йиби бирикген
Бавларыдай юрекни.

Рисунок Шарыпова А.

Ана тиллени байрамы

Магъачкъала шагъарны 11-нчи номерли гимназиясында 19-нчу февральда. Ана тиллени халкъара гюнине багъышлангъан ёлугъув оьтгерилди. Бу гимназияны ана тиллени юрютеген муаллимлери Таймазова Аривжан, Абдурашидова Маккаханум С., Магомедова Бэла, Исбатова Саят ёлугъувну ачдылар.

Бу ёлугъувгъа къумукъланы белгили шаирлери ва дарс беривчулери чакъырылгъан эди. Байрамны ана тиллени муаллими Маккаханум Салаховна юрютдю. Яшланы къутлап, байрамны башлады-шагъар мактапланы ана тиллерден методисти Абакаргъажиева Р.Р.

11-нчи номерли гимназияны ана тиллени юрютеген муаллимлери оьзлени ишин кёп сюегенин ва яшланы уьйретивде бек къаст этип ишлейгенин айтды.

Байрамгъа филология илмуланы профессоры, докторы ва кёп китапланы автору Абдуллатипов Къ.Ю. гелген эди. Къади́р Юсупович ана тилни халкъ учун тарыкълыгъын, ону суймеге ва ону байлыгъын сакълама герекни айтды.

Яшлар бизин белгили шаирлерибизни шиъруларын чебер кюйде охудулар. Белгили халкъ шаири Агъмат Жачаевни шиъруларын яшлар кёп сююп охудулар ва шаирге оьзюне де сёз берилди. Шаир оьзюню шиъруларын охуду ва янгы чыкългъан китабын ана тиллени муаллимлерине савгъат этди.

Яшлар оьзлени байрамына кёп сюеген «Къарчыгъа» журналында чакъыргъан эдилер. 3-нчу класны охувчулары Мусакъаева Патина ва Юнусова Румия Шейит-Ханум Алишеваны шиъруларын чебер кюйде охудулар. Ёлугъувда Патимат Абдуллаевагъа да сёз берилди. Ол яшлар арив гъазир болгъанны айтды ва «Къарчыгъа» журналгъа яшланы суратларын, шиъруларын дагъы да кёп чыгъаражакългъа сёз берди.

Байрамгъа гелген къонакълар охувчу яшлагъа ана тилни сюегенин ва ону унутмай билмекни гъакъында арив сёзлер айтдылар.

Къонакълар яшлар оьзлени тилин билмеге къаст этегенин, олар шиърулар охуп, йырлар йырлап болагъанны билдилер.

Ёлугъувну ахырында яшлар къумукъланы гимнин йырлап ва бийив булан тозулдулар.

ТАЙМАЗОВА А.С.
11-нчи гимназияны муаллими.

Баланы баласы балдан татли

Орамдан оытюп барагъан бир атлы, йылав авазны эшите, юреги ачытып гете. Бурулуп къараса, йылайгъан яш тюгюл, шайлы заманына гелген адам, къабакъ алдагъы ташда да олтуруп, йылай.

- Агъав не болгъан, мен чи яш йылай деп тура эдим. Неге йылайсан, яшдай? – деп, сорай.

Сексен йылдан да оытген тамаза: «Атам тѐбеледи», - дей, гѐзлерин сибире туруп, йылавун токътатмагъан гъалда.

Ёлавчу:

- Къайда атанг? – деп, сорай.

Уыйге гире. Къараса, не гѐре? Юз йыллар оымюр сюрген къарт. Бурулгъан киш къара мыйыкълар. Къара сакъал, къара чач. Оьзю буса ачывун енгмеген, къарсалаву басылмагъан, къабунгъан, рагъатланма болмай. Ону гѐргенде, ёлавчу:

- Не болгъан, атам? Къарсалап гѐрюнесен. Къабакъ алда йылайгъан сени уланынгмы? Ону неге тѐбелегенсен? – деп, сорай.

- Шолай, ярахсыз авлетни тѐбелемейми дагъы? Ол ариги уыйдеги уллатабызны устыоне гирмей. Ону гъалын сорамай, устыонден оытюп бара, - дей. Сексен йыллардан оытген авлетни атасы, оьзюне юз йыллардан да артыкъ болагъан бала. Ону да атасына нече йыллар болма герек?

Гъар нечик буса да, авлет атагъа ва анагъа гъар не чагъында да авлет. Ата-ана авлетине ёл гѐрсетме, англамайгъанын англазма гъар не чагъында да тийишли гѐре.

Халкъ авуз яратывчулугъундан сайлагъан Уълумат БЕЙБУЛАНОВА.

Яха Заурова

Эки ювукъ

Эки такъалыбакъа,
Эки ювукъ – таш бакъа.
Бири-бирин тюш ашгъа
Къонакълыкъгъа чакъыра.

Чакъыргъан ёлдашына,
- Ёкъ, - дей, ювукъ таш бакъа.
Бу гезикге тюш ашгъа
Мен сюемен чакъырма.

Сени булан ортакъгъа
Татли емишлер жыйма,
Тарыкъ болса душмангъа
Бетге-бет къаршы турма.

Къоркъунчлу зат гёргенде,
Я ташбыз, я холабыз.
Къурдашлыкъны юрютсек
Кимден къоркъма болабыз!

Ана тилинг, ата сёзюнг..

Гъали-гъалилерде Магъачкъала шагъарны 1-номерли гимназиясында ана тилге багъышлангъан конференция оьтгерилди. Дагъыстан мактапларда ана тиллерден дарс береген муаллимлер бу гимназияны муаллимлери гёрсетген дарсларда болду.

Къумукъ тилден дарс беривчю Дагъыстанны ат къазангъан муаллими Висаидова Минаханым Акаевна 4-нчю класларда «Сёзню тизими» деген темагъа багъышлангъан дарс берди.

Къужурлу кюйде къурулгъан дарсда яшлар къумукъ тилдеги сёзлени тизими булан таныш болду, сёзлер къурду, шиърулар охуду, тюрлю-тюрлю терминлени атларын такрарлады, билимлерин гёрсетди.

Бу ачыкъ дарсда муаллим гъалиги янгы къуралланы бажарывлу кюйде къоллады. Интерактивный доскада яшлар къошумчаланы кёмеклиги булан янгы сёзлер къурду, терминлени атларын янаша салды, бырынгы

къумукъ макъамлагъа тынглады, дарсгъа къыйышывлу атив суратланы гёрдю.

Аслусу, ана тилни уьйренивню уллу агъамияты бары яшлагъа англавлу кюйде айтылды. Дарс Акъай Акъаевни ана тилге багъышлангъан шу сёзлери булан башланды ва битди:

*Ана тилинг, ата сёзюнг –
Антларынгны уллусу;
Ана юзюнг, къумукъ тюзюнг –
Умутунгну юлдузу.*

*Сёнме къойма умутунгну –
Сыйла тувгъан элингни!
Сююндюр ата юртунгну,
Уьйрен ана тилингни!*

*Висаидова (Акаева) Минаханым,
Магъачкъала шагъарны 1-нчи номерли мактабыны ана тилден дарс беривчюсю.*

Абас Мамаев

Яшав къачан овсе?

Акъ сакъаллы къарт уланы Гудермесден гелтирген гъармут тереклени орнатып тура болгъан. бугъар къасткъылып кѣмек этип кызыны уланы Али де айлана экен. Юртгъа гирип гелеген къонакъ терлеп, бишип терек орнатагъан акъсакъалны гѣргенде, арбасын да токътатып, тюшюп ювукъ болуп, саламлашгъан сонг:

- Берекетли болсун! Гъа, тамаза, бу сен чачагъан тереклер емиш бергенчеге яшамагъа хыялынг бармы? – деп, сорагъан.

Къонакъ берген сорав кылыкъ, ёрукъ якъдан ойсуз буса да, шогъар

тюз жавап бермеге борчлу гѣрген тамаза:

- Хыяллар тавбашда, ажжал инбашда, дей, къонакъ. Яшагъан чакъы яшарбыз, яшамасакъ къалгъанлар ашар. Бизден уллулар чачгъанны биз де ашагъанбыз, бизден сонгулар бизин кыыйныбызны да ашасынлар. Бары да затны алып гетмеге айып. Яшавда алгъанынгдан – къалгъанынг аслам болмаса, яшав овсеми дагъы, балам? – деген.

Сорав берген къонакъ уялып:

- Воллагъ, тамаза, герти айтасан, шо гъакътылынг саялы савбол ва муну

да ал, - деп, он манат акъча да ташлап, тамаза нечакъы къаршы турса да, акъчаны къоюп гете. Тамаза кьонакъны артындан къарап токътаянда, Али:

- Дада, дада, бу тереклер нечакъы йылдан емиш берип башлажакъ? — деп, сорай.

Юхусундан уянгъандай, оюндан айрылгъан тамаза:

- Воллагъ, балам, булар кёп эрте емиш береген тереклер бугъай. Орнатып да битгенчеге емиш берип башлагъан, гёрмеймисен? — деп,

ташлангъан он манатны гёрсетип иржайгъанда, Али:

- Дадам, гъакъыллы кбуллукуь адамны оюна гелгендокуь, емиш берип башлай, деген эди муаллим, шо тюз айтгъан бугъай, - деген.

- Воллагъ, балам, шондан тюз ва гъакъыллы сёз болмас: атив кылыкъ адамны тыш янын безей, гъакъыл ич яшавун безей, дей, амма, гъакъыллы ой адамны башында тувмагъы булан сав дюнья, бир абат алгъа юрюйдюр, деп, эсеме геле, - деген, тамаза, Алини башын сыйпап.

КЪУМУКЪЛАНЫ ЙЫР ХАЗНАСЫНДАН

Шатман йыр

Магьаммат
Атабаев

Allegretto.

П-но

f

Handwritten musical notation for the piano introduction, featuring a treble and bass clef, a common time signature, and a forte dynamic marking.

C.

А.

П-но

f

ШАТ-МАН ШАТ-МАН , ШАТ-МАН ШАТ-МАН

Handwritten musical notation for the first system, including vocal lines (C. and A.) and piano accompaniment (П-но) with lyrics.

C.

А.

П-но

ШАТ-МАН ШАТ-МАН , ШАТ-МАН ШАТ-МАН

Handwritten musical notation for the second system, including vocal lines (C. and A.) and piano accompaniment (П-но) with lyrics.

Solo *mf*

шат-сан дейлершатмангьейлернегемунчашатманшат тавлар баргъа бавларбаргъа

Р-но *mf*

Solo *f*

кьушлар баргъа шат-ман шат! шат-сан- дей-лер, шат-ман гьей-лер

Р-но *f*

Solo

не-ге мун-ча шат-ман шат ай-ла-нам-да а-лай -а- рив

Р-но

Solo

яш - лар бар -гъа шат-ман, шат.

Р-но

Магхаммат АТАБАЕВ,
Дагъыстанны халкъ шаири

ШАТМАН ЙЫР

Шатсан, дейлер, шатман, гьейлер,
Неге мунча шатман, шат?
Тавлар баргъа, бавлар баргъа,
Къушлар баргъа шатман, шат!

Шатсан, дейлер, шатман, гьейлер,
Неге мунча шатман, шат?
Айланамда алай арив
Яшлар баргъа шатман, шат!

Шатман, шатман, шатман, шатман.
Шатсан, дейлер, шатман, гьейлер,
Неге мунча шатман шат,
Юртум баргъа, элим баргъа,
Халкъым баргъа, шатман, шат!

Шатсан, дейлер, шатман, гьейлер,
Неге мунча шатман шат?
Шат элимде шат болмагъа,
Гъакъым баргъа, шатман, шат.

Шатман, шатман, шатман, шатман!
Шатсан, дейлер, шатман, гьейлер,
Неге мунча шатман, шат!
Айланамда алай арив
Язым баргъа шатман, шат!

Шатсан, дейлер, шатман, гьейлер,
Неге мунча шатман, шат?
Яхшы кюйде йырламагъа
Гъазым баргъа шатман, шат!

Гюлбагъдат Омарова

Гел, ювукълар болайыкъ

(Гиччипавну тилинден)

Папам, заманынг бола
Бары затны ойлама,
Къачан заманынг бола
Мени булан ойнама?

Мени гиччи башымда
Соравлар кѐп ажайып,
Ярамаймы яшынга
Бир къарасанг иржайып?

Дюрге де, тюгюлге де
«Дюр», - деп, жавап бересен,
Къырдан уйге къайтывда,
Газет алып гелесен.

Газетинге чакъы да,
Къарамайсан юзюме,
Языгъым чыгъып гете
Бир-бирде оьз-оьзюме.

Сорав берип сѐйлесем,
«Маманга сора», - дейсен,
Телевизорну, газетни
Сен менден кѐп сюесен.

Папам, гюнде бир сама
Гѐзлеримни гѐрмейсен,
Тынглап мени сѐзюме,
Насигъатлар бермейсен.

«Башымны инжитме», - деп,
Урушасан, къызарып,
Ювукъларым эркелей,
Мен тураман бозарып.

Футболгъа барма суйдюм,
Элтди мени ажайым.
«Папанг ёкъму»? – дей, яшлар.
Уяламан ажайып.

Сени сѐкме къоймайман,
Тек ичимден гюемен.
Гел, ювукълар болайыкъ,
Мен чи сени сюемен.

АДАМЛАНЫ СЫНАВЛАРЫ

Кёбюсю аталар сёзлеринде ва айтывларда авлакъчылагъа хыйлы насигъатлар бар. чакъны узакъ болжаллы ва къысгъа болжаллы алышынывлары гъакъында айтыла, яшавда топлангъан сынав гёрсетиле.

Яз оьзюню ихтиярларындан пайдаланмагъа янгы башлап турагъан вахътилерден тутуп, адамлар о нечик болажагъын, арты булан гелеген яйны гъакъында не маълуматлар бережекни билмеге сюе. Шонда сизге чакъны халкъ календары сизге кѐмек этежек.

*Эгер язда оьзенни суву артмаса, яй яллав болар.

*Эгер язбашда къар ирийгенде, къалкъбылардан бузлар саллана буса, яз узакъ болар.

*Эгер март айны орталары исси болса, яй исси болар, март айда исси ел эшсе, яй исси ва янгурлу болар. Язбаш сувукъ болса, яйда бурчакъ-буз явар.

*Эгер къар тез иресе ва сувлар агъымлар болуп акъса, яй янгурлу болур.

*Эгер къар къомурсгъа тѐбелени темиркъазыкъ янындан таба ирине башласа, яй исси ва узакъ, къыбла янындан иресе – салкъын болур.

*Сыйырткъычны гѐрсенг, язбаш посагъагъа етишген.

*Эрте язбашны бир хайыры да ъкъ.

*Эгер язбашны биринчи гюнлеринден тутуп исси гюнлер болуп, чакъ ачылып

гетсе, алдатар – инанма. Априлде къышдан къоркъма, къыш гетерден къоркъ. Чайкалар гелди – буз гелер, турналар – иссиликни гелтирер.

*Язбашда бузлав яш гъакъылгъа, язбашгъы гюн илиякълы сѐзге ошашлы. Март ашлыкъланы топуракъда сакълай, август буса – беженлерде.

*Априлни бавукълугъу от оьздюрер, от буса сют артдырар.

*Априлде отлавлукъларда сув болса, аракъда бичен болар.

*Авлакъдан къар таяр – сабангъа ихтияр берилер, гечги ургъа – гъамарны бошатар.

*Ургъа сюрювден хантав болма ярмай. Майны иссилиги инамсыз. Май гелгенде, бары да затгъа етишме къара.

*Эмен япыракълана – гъайванлар тоя. Топуракъ азыкъ бере, оьзюне де азыкъ тилей. Полукъну къалын сепсенг – беженинг бош болмас.

*Язбашны сагъатын къолдан чыгъарсанг, йылны узагъында артындан етишмесен.

*Атѐкъ яйны гъакъында хабар гелтирер, къарлыгъачлар буса – исси гюнлени.

Доргели юрт музейде

Доргели бир номерли мактапда, Доргели юртну тарихине байлавлу болуп, 1-нчи класдан 4-нчю класгъа ерли (14 клас бар) ачыкъ дарслар оьтгерилди.

Сонг гъар класны ёлбашчысы булан вожатыйлар Хидриева Рукъият, Акаева Патимат сав жуманы узагъында юрт музейге экскурсиягъа бардылар.

Юрт музейни директору Айшат Изиева вожатый Рукъият Хидриева яшлагъа алдынгъы итивню, сув алма барагъан акъчалыкъны, хабаны, къатынгиши гиеген опуракъланы, чарыкъланы, аш этеген къазанланы, тиш, къашыкъ оьзге алатланы гъакъында, алдынгъы яшавну гёз алгъа гелтирип суратлавун яшлар ва муаллимлер бек ушатды. Сонг арабызда ёкъ уланлар: Абусайит Исаевни, Багъавутдин Пайзуллаевни, Шамсутдин Абатовну, Абакар Залибековну ва оьзгелерини эсделиклери булан ювукъдан таныш этдилер.

Бизин арабызда яшап турагъан Магъамматсолтан Магъамматовну гъакъында тындырыкълы кюйде хабарлады. Башгъалагъа уьлгю гёрсетип, дарсларын яхшы охуса, нечик ерлерде ишлеп болагъанны англатды. Гъар Аллагъны сыйлы гюню ораза байрамда юртлубуз М. Магъамматов бизин юртдан оьтюп, хоншу юртлагъа да уллу садагълар эте деген де, бары да яшлар оьзлеге де бергенни, телевизордан, газетлерден, журналлардан ону гёрегенин айтдылар.

Мактапны муаллимлери: Р. Жанмурзаева, И. Агъажиева, Р. Алигъажиева, З. Нуритдинова, К. Жанбатырова алдынгъы от ягъагъан очакъны, алдынгъы тастарны, нап алагъан чептерни, ашлыкъ оьлчейген сабуну гъакъында яшланы тергевюн тартып хабарлады.

Музейден къайтгъан сонг, мактапны завучлары: Айзанат Байсонгурова, Патимат Закаръева булан лакъыр этдик:

Юрт музейге этилинген экскурсия яшлагъа нечик таъсир этгенин сорадыкъ?

Гиччипавланы арасында лап да бек эсинде къалгъан экспонатланы яшлар суратларын этип, огъар гёре мактапда выставка онгаргъанын айтды. 3-4-нчю класланы яшлары буса музейде гёрген затларына гиччирек хабарлар яздылар. Гъаман шулай ишлер юрюле, яшлар тарихни, тезде уллу аталарыбыз, уллуаналарыбыз нечик къыйынлыкъларда бизге бу яшавну бергенни яхшы билер, низамлы яшлар болур, деп, умут этегенни билдирди.

Гъакъ юрекден ата-аналаны, яшланы, муаллимлени атындан Айшат Солтангишиевнагъа баракалла билдире туруп, Айзанат Байсонгурова музейге 2 экспонат савгъат этди.

Муаллимлер, яшлар экскурсиядан рази къалгъан, деди, Айзанат Байсонгурова.

*Доргели юрт китапхананы
охувчулары: Гъажиева Г., Хидриева М.*

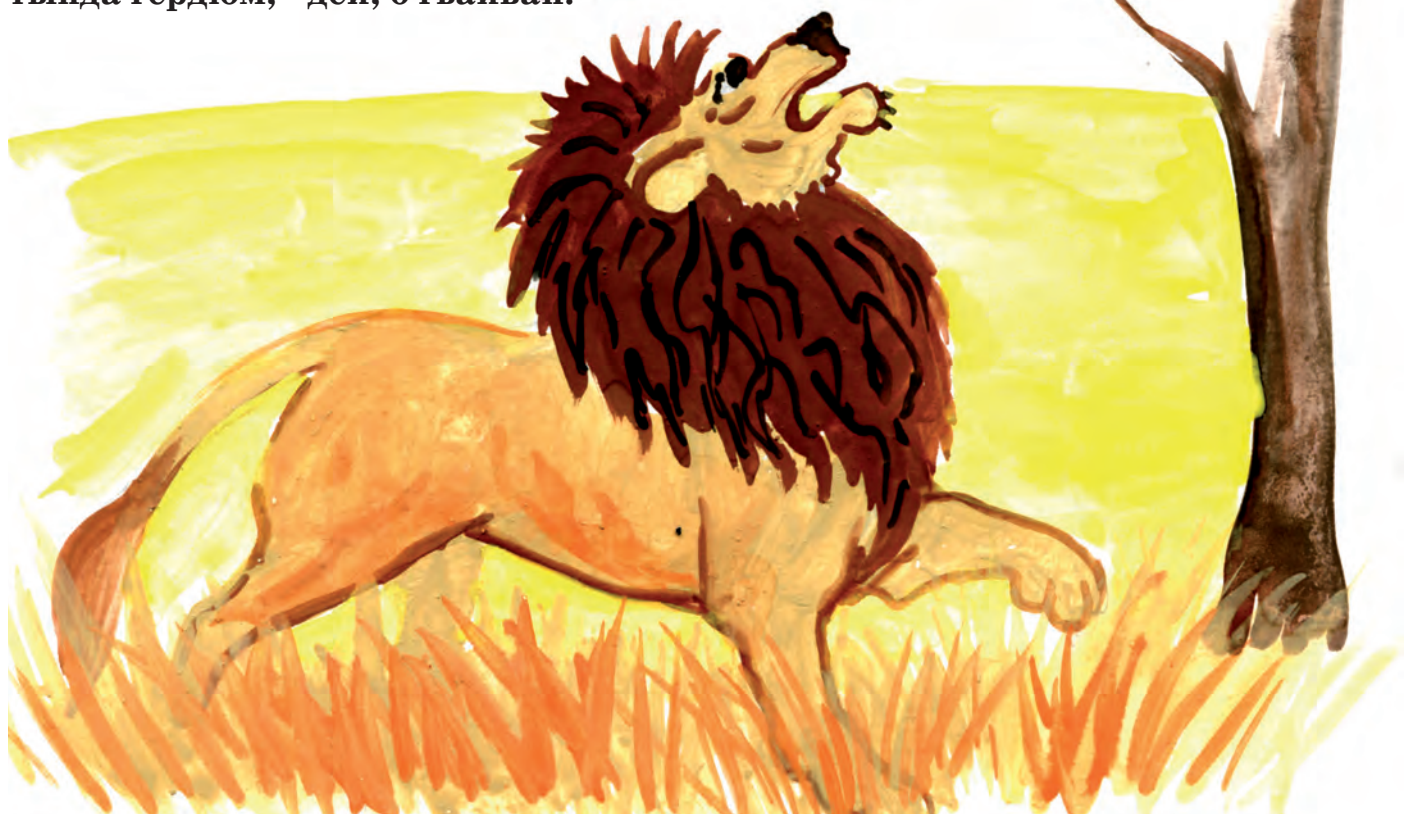
Арсланкъапланны Гъакъында ёммакъ.

(Халкъ ёммагъы)

Бир болгъан, бир болмагъан, исси якъларда яшап турагъан бир уллу арсланкъаплан болгъан.

Арсланкъаплан: «Менден гючлю жан ёкъ!» - деп, оькюре туруп юрюй болгъан. Учуп барагъан къаргъа бу макътанчыкъ авазланы эшитип: «Макътанма, гъайгеварсланкъаплан, дюньяда лап да гючлю жан – адам!» - деген. Арсланкъаплан оьзюню гючюн сынамакъ учун адамны излемеге башлагъан. Ол бир отлавлукъда, узун къулакълары булангъы бир тамаша гъайванны гёрген. О гъайван эпсиз гючлю кюйде кычыргъанда, арсланкъаплан бираз къоркъса да, эсин табып, ачувлу кюйде: «Сен адаммысан?!» - деп, сорай.

- Адам боламы менден? Мен чи эшекмен. Адамны мен шо тавну артында гёрдюм, - дей, о гъайван.

Арсланкџаплан дагџы да ёлун узата. Бара-бара туруп, огџар ёлда тюлкю ёлугџа. Арсланкџаплан, аягџы булан тюлкюню кџуйругџун басып токџтатып:

- Сен адаммысан? – деп, сорай.

Тюлкю:

- Сен не дейсен?! Мен чи тюлкюмен. Адам буса шо тавну артында, - дей.

Арсланкџаплан, тюлкюню де йиберип, адамны излеме гете. Чаба-ёрта туруп барагџанда, ол хапарсыздан бир терен кџуюгџа тюшюп гете. Арсланкџаплан, нечакџы кџаст этсе де, кџуюдан чыкџма болмай, йылама башлагџан. Кџараса, бирев кџуюгџа ювукџ болуп геле.

- Гџей, гџюрметли гџайван, чыгџарсана мени кџуюдан! – деп, ялбара арсланкџаплан.

О адам айта:

- Мен гџайван тюгюлмен, адамман! Буссагџат чыгџарарман сени, - деп, гесилген базыкџ аркџалыкџны бир башын кџуюгџа сала.

Ачувлу арсланкџаплан уџстге чыкџгџан. Адамны гючюне ва яхшылыгџына мюкюрлюк этген сонг, арсланкџаплан, оџюню чачал башын да салландырып, алды бакџгџан якџгџа багџып гетген.

Гъажи Айгумов

Лагазай

Къолунда зувъанлары,
Нюрлю бети ай варакъ,
Мужейит-Айшат геле,
Мактап якъдан астаракъ.

Абайым сабур, айбат,
Къолунда аса таякъ,
Гъар басгъан абатыны
Багъасы тенгсиз къабат.

Бирден – Айшат абайым
Ичинден гъалек болду,
Арекден эришеген
Яшланы гюбюн гёрдю.

Агъмат силлеп портфелин
Атгъан Гъамитге багъып.

Гъамит уызген Агъматны
Тюймесин къагъып алып.

Уланпавлар аз къалгъан,
Сенге – менге чыкъмагъа.
Гъазир болгъан бир-бирин
Ерге уруп йыкъмагъа.

Абай къарсалай туруп
Яшлагъа гъазир ете.
Оланы айыргъан сонг,
Айып, маслагъат эте.

Маслагъатлар этген сонг,
Гъамитге сорав бере:
«Къайсы булакъда жувдунг
Бетингни?» - деп, иеле.

«Тюшге тувар токъятагъан»
Йимик, Агъмат, бетинг де.
Мишик ютуп къойгъанмы?
Къайда гетген пентинг де?

Огъ, Шарбазан, Шарбазан,
Негер ошай балакълар?
Гёлегингден юзгенми,
Оьзендеги чабакълар?» -

Деп, айтып Абай гете,
Юрюшюн давам эте.
Бары жыйылгъан яшлар
Кюлей туруп завх эте.

Агъматны айланасын
Алып бары яш къарай.

«Лагазай, айт, бетингни
Къайда жувдунг?» - деп сорай.

Болгъан ишден уялып,
Агъмат папахын излей.
Папахын излеп, табып,
Мангалайына тюзлей.

Уьстюн тазалай къагъып,
Бите портфелин тагъып,
Елдей болуп ёюла,
«Очар» булакъгъа багъып.

* * *

Шо гюн, бугюн нас болуп,
Гёрген бармы Агъматны?
Яшлар, ким алма сую
«Лагазай» деген, атны?

Л.Н.Толстой

Эки ёлдаш

Агъачлыкъ булан эки ёлдаш бара болгъан. Ёлда булагъа бир уллу аюв къаршы болуп къала. Оланы бириси къачып терекге минген, бириси буса, не этежегин билмей, оьлген гиши болуп, ёлда созулуп ятып къалгъан. Аюв, бугъар ювукъ гелип, ийислеме башлагъан: «бу чу оьлген экен», деп, гетип къалгъан. Аюв гетген сонг терекдеги ёлдашы муну янына гелип:

- Гьы, аюв сени къулагъынга не шыбышлай эди? – деп, сорагъан.

- Не шыбышласын, къыйынлыкъ гелгенде, оьзюню ёлдашын къоюп къачагъанлар – яман адамлар, дей, эди, - деген ол.

Къоркъачны къозу сюзер.

Къоркъа бусанг, къошда тур.

Къумукъ тилге гёчюрген Патимат АБДУЛЛАЕВА.

Бу яш тюз этгенми?

М.-С. Ягъияев

Хоншу къатын бек къайнашып гелип:

- Сизин Мурат бизин тамны бичакъ булан гызып гетген! – деп, арз этген.

- Мурат гертими? Этдингми шо ишни? – деп, сорагъан анасы яшына.

- Герти, мамам, - деп, яш мюкюр болгъан.

- Неге этдинг дагъы олай яман ишни? – деген, анасы.

- Обзлени Юсубу да, эртен мен ёкъда гелип, бизин тамны къазып гетген. Она, къара! – деп, Мурат тамны гёрсетген.

Насип деген недир?

Лев Кассиль

Насипни гъакъында мен кёп тюрлю эришивлер эшитгенмен. Биревлер насипли болмакъ учун, кёп акъча байлыкъ тарыкъ, деп, ойлаша.

Кёп акъчасы булангъы байлар ярлылардан яхшы яшай. Тек олар шо байлыкъны обзлер ишлеп алмай, обзгелени къыйыны булан жыя.

Олай адамланы намусу таза болмай.

Герти насипли болмакъ учун – адамны намусу таза болма тюше. Гъар заман магъа, деп, турагъан гиши насипли болма бир де кюй ёкъ. Насипни янгыз обзю саялы тюгюл, обзгелер саялы да къазанмакъ учун яшайгъан

адам – насипли адам.

Эгер сен атанга, ананга, къурдашларынга бир гиччи зат буса да савгъат этсенг, олагъа кёмегинг тийсе, обзюнгню насипли гысапламаймысан?

Олай болгъан сонг, адамлагъа кёмек этмек, оланы шат этмек, обзюнгню сююнчюнгню олагъа да пайламакъ – муна насип, деген, шолай зат. Герти насипли, деп, шолай адамлагъа айтма ярай.

Къумукъ тилге гечюрген

Патимат Абдуллаева

Къурманали Шамсутдинов

Яш къурувчу

Мени бир инишим бар,
Огъ, не бек тири иниш:
Къолуна чёкюч алып,
Эте, гьейлер, уллу иш.

Такъта-тукъталар булан,
Чыкъгъандай урушлагъа,
Токътавсуз уя къура
Къурдашлары къушлагъа.

Тек бир гюн этген эди.
Эпсиз кюлкюлю чара,

Анабыз макътап къойду:
«Аривлюгюне къара»!

Шондан къуванып, иним
Кюлайгъа уя къурду.
Алабай шо уяда
Яй бою яшап турду.

Бийик, арив уйлеге
Иним тикленип къарай.
Айталар: «Мундан уллу
Къурувчу болса ярай».

Яшлар яшавну ГЕЛЕЖЕГИ

Емишни хапмай туруп, балангны баласын кьолунга тутмай туруп, оланы хадири билмессен. Ата-анасы ва уллу ата-анасы бар балалар айрокьда насипли. Ата-анасындан айрылгъан нарыста да бар, атаны яда ананы бетин гьрмей тувгъан сабийлер де бар. Не этме герек Аллагъны кьатты язывуна, не этип болабыз! Болабыз янгыз маслагъат этип.

Яшланы гьнгюн алып, арив айтып англатып, урушмай, йылатмай, сабур сьйлеп яшавунда ёлгъа салма, тюз ёлгъа бакьдырма. Жанын ачитма кьоймай, сююндюрюп, шатландырып, кьувандырып, ругьландырып... Кьеп-кьеп затлар этип болабыз оьксюз, етим яшлагъа, айрокьда, атаны яда ананы бетин гьрмей тувгъан яшлагъа.

Суратда кьызардаш ва уланкьардаш Рашид ва Алиа, нечик арив чыкьгъанлар, олагъа шолай иржайып сююнюп яшама насип болсун. Тек, нетесен, бу яшланы атасын жинаятчылар оьлтюрдю. Алиа буса, атасы гьмюлгенден сонг, тувгъан. Гьресиз, кьысматын Яратгъаным кьысгъан атаны алтын сьзлеринден, сююнчлю гьзлеринден...

Экинчи суратда – Мадина ва Тимурлан. Нечик арив чыкьгъан суратдыр. Ким де сукьланар йимик.

Кьызардаш-уланкьардаш бир-бирине аркьатаяв. Болмаймы,

бир яманны кьолундан хатар-балагъгъа тьошюп, атасы оьлгенден сонг. Тимурлан буса, Алиа йимик, атасы дьуньяда ёкьда тувгъан. Яшланы оьзюн сьюдюрмек учун не этме герек? Олагъа бавурлу болматарыкь. Мен бир орусну агьлюсюнде гьрген эдим, бир челтирни ичинде кьоян, жижек, мишик балалар бар эди. Маънасын шо гьазир англадым. Бир-бирине сьйынып ятып, бир-бирине исивюн сингдирип оьсген де, олар бир-биринден айрылмай, бир-биринден сююнюп, кьуванып тура. О гьакь герти зат.

Яшлагъа юрегимни сюювюн шиъру булан билдиремен

Рашид де, Алия да,
Мадина ва Тимурлан,
Бу дюнъягъа тувгъанлар
Бир йимик къысмет булан.

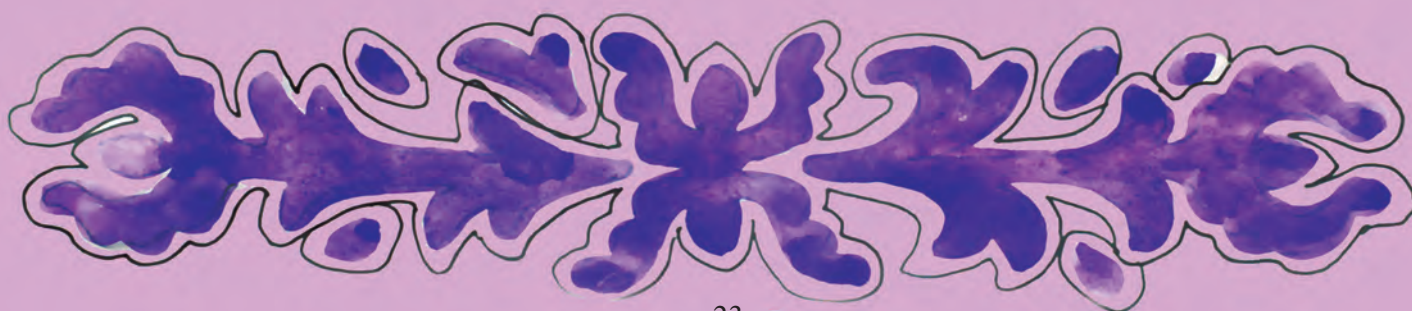
Рашид ошай аламгъа,
Алиа да ай йимик.
Тимурлан – тангчолпандай,
Мадина да яй йимик.

Яшланы гележеги
Уллуланы къолунда.
Гъеч четимлик тувмасын
Яшавуну ёлунда.

Мен булагъа ёрайман
Дарсда бешлер алсын, деп.
Эл арада айтылып
Маякъ болуп янсын, деп.

Аявлу инсанлар! Яшлагъа бет
ташламагъыз, аягъыз, асырагъыз,
оланы йылатмагъыз. Грециялы
алим Пифагор булай язгъан: «Бе-
регите слёзы ваших детей, дабы
они могли проливать их на вашей
могиле».

*Адил БИЙТЕМИРОВ,
Россия журналистлени союзуну
члени.*

Магъаммат Къадыров

Къарт ТЕРЕКЛЕР

«Къарт тереклер бизге азыкъ къоймай, деп,
Ювугъунда яшамагъа болмай», - деп,
Яш тереклер зигер эте, кант эте,
Эшитгенни ичин-баврун титирете.

Къарт тереклер аста башын чайкъайлар,
Яшларыны зигерине бакъмайлар.
Ел тийгенде сынма къоймай таянып,
Оьсе, олар ял алгъанда, ял алып.

Амма бир йыл гелип уллу къургъакълыкъ,
Гъалекленме башлай яшыл агъачлыкъ,
Къартларындан аридеги балалар,
Азыкъ етмей, чиркип-гююп къалалар.

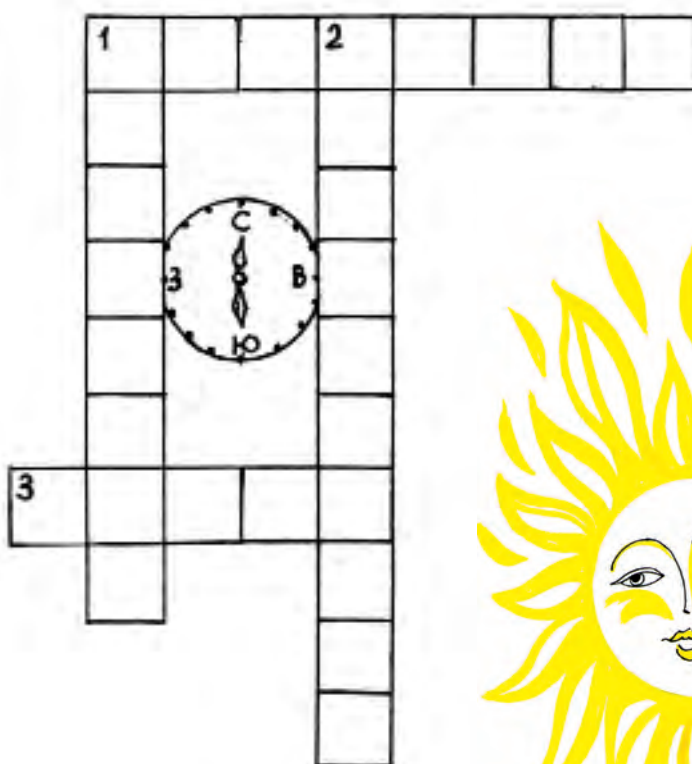
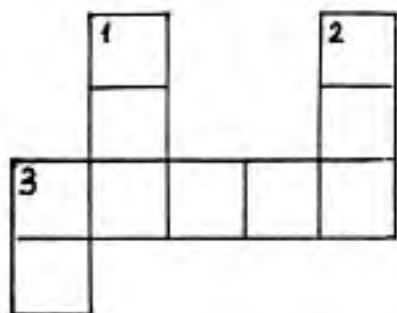
Тек, къартланы айландыргъан яш терек
Яшнап тура, денгиз йимик, дегерек.
Ойлашалар: неге булай бола экен?
Къартлар азыкъ бек теренден ала экен.

Уьст къатгъа да дымлыкъ этип, сув берип,
Тура экен айлананы гетерип.
Булакъ йимик ормандагъы къарт терек.
Ажжал аврув – уллусуна арт бермек.

Кроссворда

Йылны заманлары

Солдан онггъа:

3 – табиат жанланагъан заман;

Оьрден тьуге:

1 – емишлер, ашлыкълар бишеген заман;

2 – лап сувукъ заман;

3 – лап исси заман.

Дюнъяны якълары

Солдан онггъа:

1 – гюн чыгъагъан якъ;

3 – исси якъ.

Оьрден тьуге:

1 – гюн чыгъагъан якъгъа къаршы якъ;

2 – исси якъгъа къаршы якъ.

Абдулкерим САЙИТОВ тизген.

СОКОЛЕНОК

№3/2013

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:
Правительство Республики Дагестан

Журнал зарегистрирован Федеральной
службой по надзору в сфере связи и
массовых коммуникаций.

Регистр. номер ПИ.№ТУ5-0020 от 21мая
2009г.

Издается с января 1980 г.

Главный редактор

М. Ахмедов

Редколлегия:

Ш.Алишева (ред. выпуска)

П.Абдуллаева

А.Абдуллатипов

С.Алиев

Т.Зургалова (отв. секретарь)

Худ. редактор З.Даганов
Тех.редактор Т.Лузина
Художник А. Самарская
Художник обложки А. Качаев

Сдано в набор 01.04.2013г.
Подписано в печать 04.07.2013г.
Уч.изд.л. 4, 83. Ус. печ.л. 2,79
Формат 60x84 1/8
Тираж 1131 экз.
Заказ № 200

ГУП Республиканская газетно -
журнальная типография
г.Махачкала, пр. Петра I, 61

Государственное бюджетное учреждение
Республики Дагестан «Редакция
республиканских литературных журналов
“Соколенок” и “Литературный Дагестан”
360725, г. Махачкала, ул. Даниялова 55

Кумыкский язык
Индексы: на год - 63339, на полугодие 73904

Аламатны аламында

Эльза 5 йыл.